

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Kotilainen, Sofia

Title: Kansallista ja kansainvälistä kirjastohistoriaa Turusta

Year: 2016

Version:

Please cite the original version:

Kotilainen, S. (2016). Kansallista ja kansainvälistä kirjastohistoriaa Turusta. Agricolan kirja-arvostelut, 3.6.2016. <http://agricola.utu.fi/julkaisut/kirja-arvostelut/index.php?id=3947>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Kansallista ja kansainvälistä kirjastohistoriaa Turusta

3.6.2016 Sofia Kotilainen <sofia.p.kotilainen@jyu.fi> FT, dosentti, Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitos

Hypén, Kaisa; Koivunen, Leila; Tunturi, Janne (toim.): *Kirjoista kokoelmaksi.*

Kansansivistystä ja kansainvälisyyttä Turun kaupunginkirjastossa 1800–1900-luvuilla.

Avain, 2015. 259 sivua. ISBN 978-952-304-081-6.

Turun kaupunginkirjaston kirjakokoelmaa tarkasteleva artikkelikokoelma on jännittävä sekoitus kansallista kulttuurihistoriaa ja toisaalta kansainvälistymisen sekä suomalaisten sivistyspyrkimysten historiaa. Teos esittelee monipuolisia näkökulmia kaupunginkirjaston kokoelman vaiheisiin ja on arvokas lisä suomalaiseen kirja- ja kirjastohistorian tutkimukseen.

Turun kaupunginkirjaston historiasta on julkaistu aiemmin **Eila Seppälän** sadan ensimmäisen toimintavuoden aikaa valaiseva teos. Kirjaston vaiheita on tarkasteltu myös monissa muissa historiateoksissa, mutta *Kirjoista kokoelmaksi* päivittää kaupunginkirjaston kokoelmaa koskevaa tutkimusta 2000-luvulle.

Teos on saanut alkunsa Suomen Kulttuurirahaston Varsinais-Suomen rahaston keväällä 2013 tukemasta hankkeesta, jossa kartoitettiin Turun kaupunginkirjaston vanhan kokoelman aineistoja ja ryhdyttiin luetteloimaan kokoelmaa. Hankkeen turvin vanhan kokoelman sisällöistä ja vaiheista voitiin koota monipuolisesti tietoa *Kirjoista kokoelmaksi* -teokseen. Lisäksi Suomen kirjastosäätiö tuki kirjan julkaisemista. Teos tallentaa omalta osaltaan suomalaisen kirjastolaitoksen kulttuuriperintöä.

Turun kansankirjasto perustettiin vuonna 1863. Kymmenkunta vuotta myöhemmin Turkuun perustettiin ”sivistyneistöä” varten kaupunginkirjasto, jonka oli tieteellisuontoisena tarkoitus korvata Helsinkiin siirtynyt yliopiston kirjasto. Nämä kaksi kirjastoa muodostivat sittemmin nykyisen Turun kaupunginkirjaston. Vanhasta kansankirjaston kokoelmasta tuli 1900-luvun alussa kirjaston varsinainen lainattava kokoelma, ja kaupunginkirjaston niin kutsuttu vanha kokoelma muodosti vuoteen 1939 mennessä kirjaston varastokokoelman. Viimeistään tuolloin sen kartuttaminen oli päättynyt. Kokoelman laajuus oli noin 70 000 nidettä, ja se säilyi todennäköisesti pitkälti 1930-luvun muodossaan aina 1990-luvulle saakka.

Kuva: Turun kaupunginkirjastossa 1877-1903. Kuva-Turun-museokeskus.

Alkuperäinen luettelointikortisto tutkijoiden lähteenä

Kokoelmaa karsittiin viimeksi kasvavan tilanahtauden ja kirjojen huonon kunnan vuoksi vuosituhaten vaihteessa, jolloin jäljelle jäi noin puolet alkuperäisestä. Karsinta haluttiin kuitenkin toteuttaa historiallisen kokoelman erityispiirteitä ja merkitystä korostaen. Erityisen arvokas lähde tutkijoille on ollut kaupunginkirjaston kokoelman alkuperäinen luettelointikortisto, jonka avulla on mahdollista tutustua siihen, mitä kaikkea kokoelma on sisältänyt ennen sen laajamittaista karsintaa. Lisäksi kortisto kertoo kirjastoaineistojen kuvailun ja luokituksen historiallisista käytännöistä.

Turun kaupunginkirjasto on Suomen historiassa kiistatta tärkeä instituutio, jonka menneisyys kytkeytyy 1800- ja 1900-luvun yhteiskunnalliseen murrokseen, nationalismiin, kansainvälistymiseen ja työväenluokan nousuun. Tärkeää on myös huomioida se, että kaupunginkirjaston kaksijakoiset juuret ovat toisen sen edeltäjän eli kansankirjaston kautta kansanvalistamiseen liittyvissä pyrkimyksissä. Kieliä osanneelle porvaristolle suunnatun kaupunginkirjaston toiminta-ajatus pohjasi täysin toisenlaiseen tausta-ajatukseen. Autonomisessa Suomessa henkiset siteet Ruotsiin eivät katkenneet, vaan pikemminkin Turku suuntautui muihin Pohjoismaihin aiempaa tiiviimmin, kun matka Tukholmaan nopeutui höyrylaivayhteyksien myötä. Siten Turku eli kirjoittajien mukaan ”hieman eri aikaa kuin muu Suomi”.

Kuva: Turun kaupunginkirjasto 1900-1920. Kuvaaja Schoultz, Carl Johan, Åbo Akademis bildsamlingar.

Pohjoismaista yhteyttä korosti myös suurliikemies **Fredric von Rettig**, joka lahjoitti kaupunginkirjastolle vuonna 1903 avatun, Aurajoen varrella sijainneen uuden kirjastorakennuksen. Turun kaupunginkirjasto oli ensimmäinen Helsingin ulkopuolelle kirjastokäyttöön rakennettu rakennus, joka on turkulaisittain saanut tiedon ja kirjallisuuden tyyssijana yhtä merkittävän aseman kuin Helsingin yliopiston kirjasto suuriruhtinaskunnan uudessa pääkaupungissa. Turun kaupungin pitkä historia Suomen sivistyksellisenä ja kulttuurisena keskuksena ei voi olla näkymättä myös kaupungin kirjakokoelmien sisällössä.

Kokoelma kuvastaa aikansa sivistyspyrkimyksiä

Suomalaisista kaupunginkirjastoista on kirjoitettu merkittävässä määrin historioita ja niiden kokoelmien vaiheet tunnetaan paremmin kuin pienten maaseutukirjastojen. Tämä on luonnollista siksin, että yleensä kaupunkien kansankirjastojen kokoelmat ovat olleet maaseudun kokoelmia merkittävämpiä niin laajuutensa kuin sisältönsä puolesta, ja todennäköisesti niiden sisältö on myös paremmin dokumentoitu lähteisiin. Suurimpien kaupunkien kokoelmista voitiin julkaista luetteloita, kun taas maaseudulla saatettiin useammin tyytyä käsin kirjoitettuihin luetteloihin, joista ei aina jäänyt samalla tavalla pysyvää jälkeä siitä, mitä kirjaston kokoelmaan kunakin aikana oli sisältynyt. Turun kaupunginkirjaston vanha kokoelma kuvastaa aikansa kansallisia ja eurooppalaisia sivistyspyrkimyksiä. Tälle kokoelmalle on tyypillistä, ettei se ollut luonteeltaan kansallinen, vaan sisälsi usealla eri kielellä kirjoitettua, Euroopassa ja Yhdysvalloissa julkaistua kirjallisuutta.

Kuva: Kansilehtiä kirjakokoelman kirjoista.

Kirjan artikkelit tarjoavat mielenkiintoisia näkökulmia laajaan kokoelmaan, josta ei suinkaan vielä tiedetä kaikkea, vaan jonka käytössä ja käyttäjissä riittää vielä analysoitavaa ja aineksia tulevalle tutkimukselle. **Inkeri Näätsaaren** artikkeli käsittelee kaupunginkirjaston alkuvaiheita. **Ilkka Mäkinen** tarkastelee kaupunginkirjaston kokoelmaa kirjastohistoriallisessa kontekstissa. **Minna Ahokas** tutkii artikkelissaan 1700-luvun ulkomaista kirjallisuutta ja sen lukijakuntaa vanhan kokoelman valossa. **Tuija Laine** tarkastelee Turkuu kirjakauppakaupunkina 1800-lukua edeltävällä ajalla, **Heli Rantala** puolestaan turkulaista kirjakulttuuria 1800-luvun alun akatemialaisten keskuudessa. **Kirsi Vainio-Korhosen** artikkelin teemana on 1700-luvun oikeuslääketieteen opas ja sen vaikutus ajan kättilötyöhön. Lisäksi kirjan artikkelit käsittelevät muun muassa vanhaan kokoelmaan sisältyvää topografista kirjallisuutta, Afrikkaa koskevaa matkakirjallisuutta, saaga- ja riimututkimusta, kaunokirjallisuutta ja käsikirjoituksia sekä kirjastolahjoittaja von Rettigin sekä kulttuurivaikuttaja **Gustaf Alexander Cygnaeuksen** vaiheita ja Turun linnan museokirjastoa.

Janne Tunturin mielenkiintoinen osuus analysoi kirjaston kirjojen luokittelua ja sijoittelua 1800- ja 1900-luvun vaihteessa. **Emilia Karppisen** ja **Laura Yli-Seppälän** artikkeli keskittyy Tarvasjoella ja Paattisilla saarnaajana vaikuttaneen **Adolf Lindmanin** toimintaan kirjastojen perustajana ja harvinaisuuksien kerääjänä. Tutkimuksensa lähteenä he ovat

käyttäneet kaupunginkirjaston vanhaan kokoelmaan sisältyviä Lindmanin almanakkoja, joihin on kirjoitettu käsin runsaasti muistiinpanoja. Lindman vaikutti merkittävästi muun muassa Tarvasjoen kirjaston perustamiseen 1859. Hän toimi aloitteentekijänä myös Paattisten kirjaston sekä Turun vankilakirjaston perustamisessa.

Kuva: [Adolf Lindmanin almanakka](#). Turun kaupunginkirjaston kokoelmat.

Kirjan ihastuttava mustavalkokuvitus antaa lukijalle hyvän käsityksen ajan kirjastotiloista sekä ulkoa että sisältä. Lisäksi se esittelee muutamina otoksina kokoelman sisältöä. Teoksen kansikuvaksi on valittu erittäin kaunis näkymä pylväskaiteisesta portaikosta, joka symboloinee myös ajatusta kirjastosta ”tiedon portaina” tai väylänä kohti sivistystä. Kirjan kuvitus on peräisin muun muassa Turun kaupunginkirjaston omasta kuvakokoelmasta.

Teoksen kirjoittajina ovat suomalaiset eturivin kirjasto-, kirja- ja kulttuurihistorian tutkijat eri yliopistoista sekä kirjastoalan ammattilaiset. Tuloksena onkin asiantunteva teos, joka – niin artikkelikokoelma kuin onkin – muodostaa varsin yhtenäisen kuvauksen Turun kaupunginkirjaston kokoelman erityispiirteistä ja samalla valtakunnallisesti merkittävistä vaiheista. Teos tuottaa tärkeän lisän suomalaiseen kirjastohistorian tutkimukseen.

Lisätietoja:

- [Turun kaupunginkirjaston kokoelma \(Digi Yleisten kirjastojen digitoimaa aineistoa\)](#)